

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นตัวแทนของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม และคำนวณหาสัดส่วน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา จำนวน 138 แห่ง ดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจสังเกต เป็นเครื่องมือซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีการเก็บข้อมูล ในระหว่างเดือน กันยายน 2546 ถึงเดือน ธันวาคม 2546 โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน และอธิบายเหตุผลประกอบข้อมูล โดยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.1.1.1 ข้อมูลลักษณะทั่วไปของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง 1 ใน 3 (ร้อยละ 33.3) เป็นเครือบริษัทการค้าของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) โดยมีผู้รับผิดชอบบริหารจัดการสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นเจ้าของกิจการมากกว่าผู้จัดการหรือลูกจ้าง (ร้อยละ 55.8) และเป็นสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ประเภท ก มากกว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ประเภท ข (ร้อยละ 74.6) เกือบครึ่งหนึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล(ในเขต อบต.) (ร้อยละ 49.3) และเกินครึ่งหนึ่งมีขนาดกลาง (ร้อยละ 53.6) โดยกิจกรรมอื่น ๆ ภายในเขตสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง มีบริการมินิมาร์ท ล้างอัดฉีด ปะยาง และบริการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์สำหรับยานพาหนะ (ร้อยละ 52.2) ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาท/วัน (ร้อยละ 84.1) โดยมีรายได้เฉลี่ย 72,558 บาท/วัน และระยะเวลาที่เปิดดำเนินการส่วนใหญ่เปิดดำเนินการไม่เกิน 10 ปี (ร้อยละ 69.6) เปิดดำเนินการเฉลี่ย 10 ปี และมีบุคลากรที่ทำงานในสถานบริการส่วนใหญ่ ไม่เกิน 10 คน (ร้อยละ 63.0) โดยมีบุคลากรเฉลี่ย 10 คน

5.1.1.2 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรในสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

เจ้าของกิจการ/ผู้จัดการของสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 39.9) ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี (ร้อยละ 68.8) โดยมีอายุเฉลี่ย 43 ปี และมีประสบการณ์การทำงานอยู่ในช่วง 6 – 10 ปี (ร้อยละ 49.3) โดยมีประสบการณ์การทำงานเฉลี่ย 8 ปี ส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 62.3) และผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยมาแล้วเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 2 ปี (ร้อยละ 80.2) โดยระยะเวลาที่เคยผ่านการอบรมมาแล้วเฉลี่ย 1 ปี

บุคลากรอื่น ๆ ได้แก่ เสมียน เด็กปั๊ม พนักงานขายของ พนักงานล้างรถ และเด็กซ่อมรถ เครื่องหนึ่งมีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 49.9) ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 78.5) โดยมีอายุเฉลี่ย 24 ปี และมีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 93.6) โดยมีประสบการณ์ทำงานเฉลี่ย 2 ปี ส่วนใหญ่ไม่ผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 60.3) และ ส่วนใหญ่ที่ไม่ผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยได้ผ่านการอบรมมาแล้วเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 2 ปี (ร้อยละ 69.5) โดยระยะเวลาที่เคยผ่านการอบรมมาแล้วเฉลี่ย 1.5 ปี

5.1.2 ข้อมูลทั่วไปด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหา การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง และมาตรการปรับปรุงแก้ไขตรวจสอบ

5.1.2.1 ข้อมูลทั่วไปด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ด้านสุขลักษณะทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่พื้นบริเวณสถานีสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสร้างจากวัสดุคอนกรีต (ร้อยละ 97.8) มีการกวาดทำความสะอาดทุกวัน (ร้อยละ 68.1) และล้างทำความสะอาดพื้น ด้วยผงซักฟอก (ร้อยละ 65.9) เกินครึ่งหนึ่งมีอาคารบริการ จำนวน 1 หลัง (ร้อยละ 57.2) ส่วนใหญ่ มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขลักษณะทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.2) ในด้านการจัดการมูลฝอย พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งมีที่รองรับมูลฝอย จำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ที่ (ร้อยละ 46.4) โดยมีที่รองรับเฉลี่ย 6 ที่ และส่วนใหญ่ที่รองรับมูลฝอยไม่มีการแยกประเภทมูลฝอย (ร้อยละ 65.9) ส่วนใหญ่มีที่พักมูลฝอย 1 ที่ (ร้อยละ 46.4) มีที่พักมูลฝอยเฉลี่ย 1 ที่ ไม่มีการแยกประเภทมูลฝอย ณ ที่พักมูลฝอย (ร้อยละ 64.0) ทำการกำจัดมูลฝอยโดยการส่งต่อให้หน่วยงานของรัฐ/เอกชนที่รับผิดชอบนำไปกำจัด (ร้อยละ 83.3) โดยทำการกำจัดทุกวันหรือวันเว้นวัน (ร้อยละ 75.4) ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับ

ปานกลาง (ร้อยละ 65.2) ด้านการจัดการสิ่งปฏิกูล พบว่าส่วนใหญ่มีห้องน้ำห้องส้วมแยกเพศ (ร้อยละ 88.4) มีจำนวนห้องน้ำห้องส้วม 5 ห้องลงมา (ร้อยละ 60.2) โดยมีห้องน้ำห้องส้วมเฉลี่ย 4 ที่ และมีห้องส้วมชายจำนวน 3 ห้องลงมา (ร้อยละ 79.0) ห้องส้วมชายเฉลี่ย 2 ห้อง และ 2 ใน 3 ของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ไม่มีห้องอาบน้ำชาย (ร้อยละ 68.8) มีที่ปัสสาวะชายในช่วงจำนวน 4 - 6 ที่ (ร้อยละ 55.8) ที่ปัสสาวะชายเฉลี่ย 4 ที่ มีอ่างล้างมือชายไม่เกิน 2 ที่ (ร้อยละ 61.6) โดยมีอ่างล้างมือชายเฉลี่ย 2 ที่ และเกือบครึ่งหนึ่ง มีห้องส้วมหญิงจำนวน 3 ห้องลงมา (ร้อยละ 64.5) ห้องส้วมหญิงเฉลี่ย 1 ห้อง 2 ใน 3 ของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่มีห้องอาบน้ำหญิง (ร้อยละ 67.4) เกินครึ่งหนึ่งมีอ่างล้างมือหญิงไม่เกิน 2 ที่ (ร้อยละ 56.5) โดยมีอ่างล้างมือหญิงเฉลี่ย 1 ที่ ส่วนใหญ่ไม่มีสบู่ใช้ในห้องน้ำห้องส้วม (ร้อยละ 79.0) และส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 71.0) ด้านการจัดการน้ำเสีย ส่วนใหญ่มีรางหรือท่อระบายน้ำได้มาตรฐาน (ร้อยละ 81.1) มีการระบายและบำบัดน้ำเสียลงท่อระบายน้ำของรัฐหรือเอกชน (ร้อยละ 43.5) มีการดำเนินการบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นก่อนการระบายทิ้งด้วยบ่อดักน้ำมัน/ไขมัน (ร้อยละ 94.2) และ 1 ใน 4 ของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 27.5) มีการกำจัดน้ำมันและไขมันในบ่อดักน้ำมัน/ไขมัน 3 เดือน/ครั้ง ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำเสียอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 47.8) ด้านการควบคุมพาหะนำโรคและการจัดการน้ำดื่มน้ำใช้ เกินครึ่งหนึ่งของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่มีการควบคุมและป้องกันสัตว์และแมลงพาหะนำโรค (ร้อยละ 53.6) 3 ใน 4 ของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีแหล่งน้ำดื่มสำหรับผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ จำนวน 1 จุด (ร้อยละ 71.0) เป็นแหล่งน้ำดื่มจากน้ำบรรจุขวดทั้งหมด มีแหล่งน้ำใช้สำหรับผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ จำนวน 1 จุด (ร้อยละ 78.3) เกินครึ่งหนึ่งเป็นแหล่งน้ำใช้จากบาดาล (ร้อยละ 56.5) ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรคอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 47.1) และมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 59.4) ด้านการจัดการความปลอดภัยและสุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ไม่มีการการอบรมพนักงาน เรื่อง ความปลอดภัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงก่อนเข้าทำงาน (ร้อยละ 65.9) เกือบครึ่งหนึ่งมีเครื่องดับเพลิงที่มีประสิทธิภาพใช้งานดีในช่วงจำนวน 4 - 6 เครื่อง (ร้อยละ 47.8) ประเภทและขนาดของเครื่องดับเพลิงเป็นไปตามเกณฑ์ของกรมโยธาธิการ (ร้อยละ 98.6) และมีเครื่องดับเพลิง เฉลี่ย 4 เครื่อง ส่วนสัญลักษณ์ “ห้ามสูบบุหรี่” และสัญลักษณ์ “ดับเครื่องยนต์” เกินครึ่งหนึ่งปิดประกาศชัดเจน (ร้อยละ 63.8 และ ร้อยละ 56.5 ตามลำดับ) เกือบครึ่งหนึ่งของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีการตรวจสภาพเครื่องดับเพลิง 3 เดือน/ครั้ง (ร้อยละ 47.8) ส่วนใหญ่มีเครื่องแบบของผู้ปฏิบัติงาน (ร้อยละ 92.0) ไม่มีเครื่องมือปฐมพยาบาลที่จำเป็น (ร้อยละ 38.4) ไม่มีการตรวจสุขภาพผู้ปฏิบัติงาน

ประจำปี (ร้อยละ 76.1) และในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมาไม่มีบุคลากรในสถานบริการป่วย (ร้อยละ 88.4) ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 61.6) และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.9) สำหรับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงรวมทุกกิจกรรม ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 61.6) รองลงมามีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 20.3) และมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง (ร้อยละ 18.1)

5.1.2.2 สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ปัญหาและอุปสรรคในด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 5 อันดับแรก คือ ผู้ใช้บริการไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 66.7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมขาดความสนใจที่จะดูแลอย่างจริงจัง (ร้อยละ 58.7) อัตราการเปลี่ยนงานของพนักงานสูง (55.8) ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 49.3) และผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 26.8)

5.1.2.3 มาตรการปรับปรุงแก้ไข และตรวจสอบ

มาตรการ ปรับปรุง แก้ไข และตรวจสอบการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนใหญ่มีการจัดการอบรมให้ความรู้ระหว่างการทำงาน (ร้อยละ 32.6) มีการติดตามตรวจสอบทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐ (ร้อยละ 63.0) การได้รับข่าวสาร คำแนะนำ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้วยการอบรมให้ความรู้ให้คำแนะนำ (ร้อยละ 62.3) และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนทางด้านวิชาการ (ร้อยละ 77.6)

5.1.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า การมีประสบการณ์เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการ รายได้ และจำนวนบุคลากร มีอิทธิพลเชิงบวกกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เจ้าของกิจการหรือผู้จัดการเคยผ่านการอบรมการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสูงกว่าหรือดีกว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่เจ้าของ

กิจการหรือผู้จัดการไม่เคยผ่านการอบรมการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีรายได้มากมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสูงกว่าหรือดีกว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีรายได้น้อย และสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีจำนวนบุคลากรมากมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสูงกว่าหรือดีกว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีจำนวนบุคลากรน้อย โดยสามารถอธิบายการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงได้ร้อยละ 73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = .73$; $p < 0.01$) การวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.2.1.1 ข้อมูลลักษณะทั่วไปของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 33.3) ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นเครือข่ายบริษัทการค้าของการบินไทยแห่งประเทศไทย (ปตท.) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานมาตรฐานการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 12 สงขลา, 2544) แต่ไม่สอดคล้องกับรายงานการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขภาพสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง (กรมอนามัย, 2529 : 17) ที่พบว่าส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายบริษัทการค้าของเชลล์ พบว่าผู้รับผิดชอบบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นเจ้าของกิจการมากกว่าเป็นผู้จัดการหรือลูกจ้าง ทั้งนี้เพราะเจ้าของกิจการต้องการดูแลบริหารจัดการเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมากนัก ส่วนพื้นที่บริเวณสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีขนาดน้อยกว่า 5,000 ตารางเมตรเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.1) เนื่องจากมีความสะดวกในการจัดการสุขลักษณะทั่วไป ประกอบกับที่ดินมีราคาสูงและเป็นสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ประเภท ก มากกว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ประเภท ข (ร้อยละ 74.6) ทั้งนี้เพราะเป็นสถานีบริการที่ตั้งอยู่ติดกับถนนใหญ่หรือถนนสายหลักสะดวกต่อการให้บริการของยานพาหนะ เกือบครึ่งหนึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ในเขต อบต.) (ร้อยละ 49.3) และเกินครึ่งหนึ่งมีขนาดกลาง (ร้อยละ 53.6) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขภาพสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง พบว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล โดยที่ขนาดกลางมีสัดส่วนสูงสุด (กรมอนามัย, 2529 : 18) โดยกิจกรรมอื่น ๆ ภายในเขตสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง มีบริการมินิมาร์ท ล้างอัดฉีด ปะยาง และบริการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์สำหรับยานพาหนะ (ร้อยละ 52.2) ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของบุญต่วน แก้วปิ่นตา (2532:53) ที่กล่าวว่าสถานีบริการเชื้อเพลิงบางแห่งมีแค่จำหน่ายน้ำมัน

เชื้อเพลิงอย่างเดียว แต่ยังให้บริการล้าง ถัด ฉีด และมินิมาร์ทด้วย พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาท/วัน (ร้อยละ 84.1) โดยมีรายได้เฉลี่ย 72,558 บาท/วัน และระยะเวลาที่เปิดดำเนินการส่วนใหญ่เปิดดำเนินการไม่เกิน 10 ปี (ร้อยละ 69.6) เฉลี่ย 10 ปี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเครื่องจักรการค้าที่เป็ดใหม่ สำหรับบุคลากรที่ทำงานในสถานบริการส่วนใหญ่ไม่เกิน 10 คน (ร้อยละ 63.0) ทั้งนี้เพราะสถานบริการส่วนใหญ่ไม่เปิดบริการ 24 ชั่วโมงทำให้มีการจ้างพนักงานน้อย

5.2.1.2 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

เจ้าของกิจการ/ผู้จัดการของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 39.9) ทั้งนี้เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีอายุต่ำกว่า 40 ปี (ร้อยละ 68.8) มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีความรับผิดชอบภาระหน้าที่ และมีความพร้อมในการทำงาน และมีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วง 6 – 10 ปี (ร้อยละ 49.3) ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาการเปิดบริการ เคยผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 62.3) ทั้งนี้เนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐและของเอกชนดำเนินการอบรม และระยะเวลาที่ผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยมาแล้วส่วนใหญ่น้อยกว่า 2 ปี (ร้อยละ 80.2) เพราะหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพิ่งดำเนินการฝึกอบรมเมื่อไม่นานมานี้ โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีโครงการสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสะอาด ปลอดภัย นำให้บริการ เมื่อปี 2544

บุคลากรอื่น ๆ ได้แก่ เสมียน เด็กปั้ม พนักงานขายของ พนักงานล้างรถ และพนักงานซ่อมรถ ครึ่งหนึ่งมีระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษา (ร้อยละ 49.9) เนื่องจากเป็นงานที่ใช้แรงงาน นายจ้างจึงไม่ให้ความสนใจในเรื่องวุฒิการศึกษาของลูกจ้างมากนัก พบว่า 2 ใน 3 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 78.5) อายุเฉลี่ย 24 ปี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 93.6) ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 60.3) ทั้งนี้เพราะเกิดจากการเปลี่ยนพนักงานบ่อยครั้ง และส่วนใหญ่บุคลากรผ่านการอบรมความรู้เรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยมาแล้วเป็นระยะเวลา น้อยกว่า 2 ปี (ร้อยละ 69.5) ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพิ่งดำเนินการฝึกอบรม

5.2.2 ข้อมูลทั่วไปด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.2.2.1 ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ด้านสุขลักษณะทั่วไป ส่วนใหญ่พื้นบริเวณสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสร้างจากวัสดุคอนกรีต(ร้อยละ 97.8) 3 ใน 4 ของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีการกวาดทำความสะอาดทุกวัน (ร้อยละ 68.1) และ 2 ใน 3 ล้างทำความสะอาดพื้นด้วยผงซักฟอก (ร้อยละ 65.9) สำหรับอาคารบริการนั้นเกินครึ่งหนึ่งมีอาคารบริการ จำนวน 1 หลัง (ร้อยละ 57.2) ทั้งนี้เพราะสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีการก่อสร้างปรับปรุงใหม่ได้ก่อสร้างพื้นเป็นคอนกรีตหรือลาดยาง แต่มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงบางแห่งที่มีพื้นเป็นคอนกรีตหรือลาดยางไม่เต็มพื้นที่ ส่วนการกวาดทำความสะอาดก็ทำทุกวันเพื่อให้ดูสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และล้างพื้นด้วยผงซักฟอกเพราะราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดชนิดอื่น และหาซื้อได้ง่าย ทั้งนี้สอดคล้องกับการแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีพื้นที่บริการเป็นพื้นแข็ง มีความมั่นคง แข็งแรง ไม่ชำรุด แตกร้าว ไม่มีเศษมูลฝอย คราบน้ำมัน และควรทำความสะอาดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (กรมอนามัย, กองสุขาภิบาล, 2544 ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546) และจากการสำรวจสังเกต การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขลักษณะทั่วไปพบว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขลักษณะทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.2) รองลงมา มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขลักษณะทั่วไปอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 18.1) แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สภาวะสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านสุขลักษณะความสะอาดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก ทั้งนี้เนื่องจากกรมอนามัยและกรมโยธาธิการมีโครงการในการปรับปรุงสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้สะอาด ปลอดภัย นำใช้บริการ จึงทำให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการด้านสุขลักษณะทั่วไปดีขึ้น

ด้านการจัดการมูลฝอย สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) มีที่รองรับมูลฝอย จำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ที่ โดยมีที่รองรับมูลฝอยเฉลี่ย 6 ที่ ซึ่งเป็นที่รองรับมูลฝอย ทำด้วยวัสดุคงทน เช่น อลูมิเนียม พลาสติก และยางรถยนต์ที่ใช้แล้ว เป็นต้น โดยส่วนใหญ่มีที่รองรับมูลฝอยเพียงพอ และไม่มีมูลฝอยล้นถัง สอดรับกับแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทุกแห่งต้องมีระบบการจัดการมูลฝอย มีภาชนะรวบรวมและที่รองรับมูลฝอยเพียงพอ (กรมอนามัย, กองสุขาภิบาล, 2544) ที่รองรับมูลฝอยไม่มีการแยกประเภทมูลฝอย (ร้อยละ 65.9) บางสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีการแยกประเภทที่รองรับ มูลฝอยเป็น 2 ประเภท คือ มูลฝอยทั่วไป และมูลฝอยอันตราย แต่ส่วนใหญ่ผู้ใช้

บริการไม่ให้ความร่วมมือในการแยกทิ้งมูลฝอย โดยพบมูลฝอยปะปนกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใช้บริการยังไม่เข้าใจความหมายของ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยอันตราย และมูลฝอยนำกลับไปใช้ใหม่ และ 3 ใน 4 ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ร้อยละ 72.5) โดยมีที่พัкмูลฝอยเฉลี่ย 1 ที่ ไม่มีการแยกประเภทมูลฝอย ณ ที่พัкмูลฝอย (ร้อยละ 64.0) ทั้งนี้เพราะผู้บริหารไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญในการจัดการมูลฝอยหรืออาจไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการคัดแยกมูลฝอย ประกอบกับเห็นว่าเป็นเรื่องขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการจัดการและจัดเก็บมูลฝอย ซึ่งการกำจัดมูลฝอยของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนใหญ่มีการส่งต่อไปให้หน่วยงานของรัฐ/เอกชนที่รับผิดชอบนำไปกำจัด (ร้อยละ 83.3) ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐคือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลได้ดำเนินการในการกำจัดมูลฝอยตาม พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 โดยทำการกำจัดทุกวันหรือวันเว้นวันเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.4) ซึ่งการกำจัดมูลฝอยมีวิธีการกำจัดให้ถูกหลักสุขาภิบาลหลายวิธี โดยแต่ละวิธีเหมาะกับมูลฝอยแต่ละประเภท หรือแต่ละสถานะของมูลฝอย จากการสำรวจสังเกตพบว่า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.2) รองลงมา มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 20.3) สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชนบทของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 92) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมูลฝอยที่ดี รองลงมา ระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สภาวะสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการมูลฝอยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการในการจัดการมูลฝอย ดำเนินการไม่สม่ำเสมอ

ด้านการจัดการสิ่งปฏิกูล สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ มีห้องน้ำห้องส้วม แยกเพศ (ร้อยละ 88.4) เพื่อเป็นสัดส่วนในการทำกิจกรรม มีจำนวนห้องน้ำห้องส้วม 5 ห้องลงมา (ร้อยละ 60.2) โดยมีห้องน้ำห้องส้วมเฉลี่ย 4 ที่ ซึ่งส่วนใหญ่มีความเพียงพอ และมีห้องส้วมชายจำนวน 3 ห้องลงมา (ร้อยละ 79.0) ห้องส้วมชายเฉลี่ย 2 ห้อง และ 2 ใน 3 ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่มีห้องอาบน้ำชาย (ร้อยละ 68.8) มีที่ปัสสาวะชายในช่วงจำนวน 4 - 6 ที่ (ร้อยละ 55.8) ที่ปัสสาวะชายเฉลี่ย 4 ที่ และมีอ่างล้างมือชายไม่เกิน 2 ที่ (ร้อยละ 61.6) โดยมีอ่างล้างมือชายเฉลี่ย 2 ที่ และเกือบครึ่งหนึ่งมีห้องส้วมหญิงจำนวน 3 ห้องลงมา (ร้อยละ 64.5) ห้องส้วมหญิงเฉลี่ย 1 ห้อง และ 2 ใน 3 ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ไม่มีห้องอาบน้ำหญิง (ร้อยละ 67.4) เกินครึ่งหนึ่งมีอ่างล้างมือหญิงไม่เกิน 2 ที่ (ร้อยละ 56.5) โดยมีอ่างล้างมือหญิงเฉลี่ย 1 ที่ ส่วนใหญ่เป็นไปตามแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดไว้ว่าสถานีบริการ

น้ำมันเชื้อเพลิงทุกแห่งต้องมีระบบการจัดการของเสียและสิ่งปนเปื้อน โดยจัดให้มีส้วมเพียงพอกับผู้ใช้บริการและแยกเป็นสัดส่วนสำหรับเพศชาย หญิง และมีข้อความหรือสัญลักษณ์ชัดเจน รวมทั้งมีที่ปัสสาวะชายเพียงพอ มีจำนวนอ่างล้างมือเพียงพอ สะอาด และใช้งานได้ โดยจำนวนส้วมที่ปัสสาวะและอ่างล้างมือควรมีความเพียงพอตามเกณฑ์จำนวนผู้จ่ายน้ำมัน คือ ผู้จ่ายน้ำมัน 1-4 ตู้จ่าย มีห้องส้วมชาย 1 ที่ ห้องส้วมหญิง 1 ที่ ที่ปัสสาวะชาย 1 ที่ อ่างล้างมือชาย 1 ที่ ตู้จ่ายน้ำมัน 5-8 ตู้จ่าย มีห้องส้วมชาย 2 ที่ ห้องส้วมหญิง 2 ที่ ที่ปัสสาวะชาย 2 ที่ อ่างล้างมือชาย 2 ที่ และตู้จ่ายน้ำมันตั้งแต่ 9 ตู้จ่าย ขึ้นไป มีห้องส้วมชาย 3 ที่ ห้องส้วมหญิง 3 ที่ ที่ปัสสาวะชาย 3 ที่ อ่างล้างมือชาย 3 ที่ ในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีห้องน้ำห้องส้วม ห้องอาบน้ำ อ่างล้างมือ และที่ปัสสาวะน้อย อาจเป็นเพราะต้องใช้งบประมาณในการก่อสร้าง ประกอบกับในบางสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงได้ทำการก่อสร้างก่อนที่กรมอนามัยจะกำหนดแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวขึ้น จึงยังไม่ได้ก่อสร้างปรับปรุงให้เป็นไปตามที่กรมอนามัยกำหนด และสถานบริการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.0) ไม่มีส้วมใช้ในห้องน้ำห้องส้วม ทั้งนี้เพราะสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่ค่อยให้ความสำคัญ อีกทั้งยังเป็นการลงทุนที่สิ้นเปลือง และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ใช้บริการ เมื่อวางส้วมไว้ในห้องน้ำ ห้องส้วมก็เกิดการสูญหายบ่อยครั้ง และจากการสำรวจสังเกตการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปนเปื้อนพบว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปนเปื้อนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 71.0) รองลงมาอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง (ร้อยละ 16.7) สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สภากาชาดสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปนเปื้อนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชนบท จังหวัดอุบลราชธานี ของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 90) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการสิ่งปนเปื้อนที่ดี รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการจัดการน้ำเสีย สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีรางหรือท่อระบายน้ำได้มาตรฐาน (ร้อยละ 81.1) เนื่องจากในการก่อสร้างสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงจำเป็นต้องมีการก่อสร้างราง หรือท่อระบายน้ำตามเกณฑ์ของกรมโยธาธิการ มีการระบายและบำบัดน้ำเสียลงท่อระบายน้ำของรัฐหรือเอกชน (ร้อยละ 43.5) รองลงมามีการระบายลงบ่อซึม (ร้อยละ 41.3) ซึ่งจะพบในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในส่วนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่มีท่อระบายน้ำสาธารณะในบริเวณนั้น มีการดำเนินการบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นก่อนการระบายทิ้งด้วยบ่อดักน้ำมัน/ไขมัน (ร้อยละ 94.2) ส่วนใหญ่ปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ต้องมีรางหรือท่อระบายน้ำรอบบริเวณและ

สามารถระบายน้ำได้ดี ไม่มีน้ำขัง ไม่อุดตัน และมีบ่อดักมูลฝอยและไขมัน บ่อดักตะกอนใข้งานได้ดี ก่อนปล่อยน้ำทิ้งลงสู่ท่อสาธารณะมีการดักมูลฝอยและไขมันจากบ่อดักมูลฝอยและไขมันเป็นประจำ ในกรณีไม่มีท่อสาธารณะต้องมีบ่อซึม (กรมอนามัย, กองสุขาภิบาล, 2544) และจากการสังเกตพบว่า มีคราบน้ำมันบริเวณบ่อดักน้ำมัน/ไขมันและมีการปนเปื้อนของคราบน้ำมันลงสู่ท่อระบายน้ำและ แหล่งน้ำในส่วนของสถานีบริการน้ำมันที่มีการเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง และล้างอัดฉีด ซึ่งอาจทำให้มี ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ บริเวณสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงได้ และพบว่า 1 ใน 4 ของ สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง มีการกำจัดน้ำมันและไขมันในบ่อดักน้ำมัน/ไขมันในระยะเวลาที่ไม่เกิน 6 เดือน/ครั้ง (ร้อยละ 81.1) โดยวิธีตักแล้วนำไปกำจัด ทั้งนี้เพราะสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในเรื่องนี้ เนื่องจากมีการติดตามตรวจสอบการจัดการน้ำเสียของสถานี บริการน้ำมันเชื้อเพลิงจากเจ้าหน้าที่กรมโยธาธิการอยู่เสมอ จากการสำรวจสังเกตการจัดการอนามัย สิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำเสีย พบว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัย สิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำเสียอยู่ในระดับดี และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.8 และ 29.7 ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของรัฐมีการดำเนินการก่อสร้างรางหรือท่อระบายน้ำสาธารณะ ซึ่งสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสามารถปล่อยระบายน้ำเสียทิ้งได้ จึงไม่สอดคล้องกับการศึกษา แนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกรมอนามัย (2529 : 23) ที่ พบว่าส่วนใหญ่สภาวะสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำเสียต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก

ด้านการควบคุมพาหะนำโรคและการจัดการน้ำดื่มน้ำใช้ พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของสถานี บริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่มีการควบคุมและป้องกันสัตว์และแมลงพาหะนำโรค (ร้อยละ 53.6) ซึ่งไม่ ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกรมอนามัยที่กำหนดไว้ว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงต้องมีการควบคุม มิให้มีแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์ และมีการควบคุมและป้องกันสัตว์และแมลงนำโรค เช่น หนู แมลงวัน แมลงสาบ (กรมอนามัย, 2533) ทั้งนี้สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ กับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรค มีการกำจัดหนู และแมลงสาบน้อย อาจเนื่องจากกลางวันไม่ค่อยมีสัตว์จำพวกนี้ปรากฏให้เห็น และพบว่า 3 ใน 4 ของสถานีบริการ บริการน้ำมันเชื้อเพลิง มีแหล่งน้ำดื่มสำหรับผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ จำนวน 1 จุด (ร้อยละ 71.0) เป็นแหล่งน้ำดื่มจากน้ำบรรจุขวดทั้งหมด (ร้อยละ 100) เนื่องจากสะดวกและจัดซื้อได้ง่าย มี แหล่งน้ำใช้สำหรับผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ จำนวน 1 จุด (ร้อยละ 78.3) เกินครึ่งหนึ่งเป็นแหล่ง น้ำใช้จากบาดาล (ร้อยละ 56.5) สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงต้องใช้น้ำในปริมาณที่มากจึงต้องเจาะ บ่อบาดาลเพื่อลดต้นทุนค่าน้ำประปา ซึ่งส่วนใหญ่ปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่กรมอนามัยได้กำหนด ให้สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ต้องจัดให้มีน้ำใช้สะอาดสำหรับใช้ภายในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างพอเพียง และจัดให้มีน้ำดื่มบริการที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล (กรมอนามัย, กองสุขาภิบาล,

2544) จากการสำรวจสังเกตการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรค พบว่า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรค อยู่ในระดับปานกลาง และระดับดี คิดเป็นร้อยละ 47.1 และ 42.0 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชนบท ของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 92) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรคอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการควบคุมพาหะนำโรคอยู่ในระดับดี และพบว่า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ อยู่ในระดับปานกลาง และระดับดี คิดเป็นร้อยละ 59.4 และ ร้อยละ 24.6 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชนบท ของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 90) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ อยู่ในระดับปานกลาง และรองลงมาอยู่ในระดับดี อาจเนื่องจากมีน้ำดื่มที่บรรจุขวดขาย และน้ำใช้มีการปรับปรุงขึ้น จากโครงการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสะอาด ปลอดภัย นำใช้บริการ จึงทำให้การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ดีขึ้น แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง ของกองสุขาภิบาล กรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สถานะสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงาน สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ไม่มีการการอบรมพนักงาน เรื่องความปลอดภัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ก่อนเข้าทำงาน (ร้อยละ 65.9) ทั้งนี้เพราะผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม การจัดการพนักงานไปเข้ารับการอบรมทำให้ขาดแรงงานและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ประกอบกับมีการเปลี่ยนพนักงานบ่อยครั้ง จึงพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการอบรมก่อนการทำงานและการอบรมระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวทางปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความรู้และผ่านการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัยและการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (กรมอนามัย, กองสุขาภิบาล, 2544) เกือบครึ่งหนึ่งมีเครื่องดับเพลิงที่มีประสิทธิภาพใช้งานดีในช่วงจำนวน 4 – 6 เครื่อง (ร้อยละ 47.8) ทั้งนี้เพราะเมื่อมีเหตุเกิดขึ้นก็ให้บริการดับเพลิงของเทศบาล ประเภทและขนาดของเครื่องดับเพลิงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.6) เป็นไปตามเกณฑ์ของกรมโยธาธิการ ทั้งนี้เพราะมีเกณฑ์กำหนดของกรมโยธาธิการ และมีการตรวจสอบโดยกรมโยธาธิการเป็นประจำ และมีเครื่องดับเพลิง เฉลี่ย 4 เครื่อง ส่วนสัญลักษณ์ “ห้ามสูบบุหรี่” 2 ใน 3 ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีปิดประกาศชัดเจน (ร้อยละ 63.8) และสัญลักษณ์ “ดับเครื่องยนต์” เกินครึ่งหนึ่งปิดประกาศชัดเจน (ร้อยละ 56.5) เกือบครึ่งหนึ่งของ

สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงมีการตรวจสภาพเครื่องดับเพลิง 3 เดือน/ครั้ง (ร้อยละ 47.8) รองลงมา มีการตรวจสภาพเครื่องดับเพลิง 6 เดือน/ครั้ง (ร้อยละ 23.2) ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามเกณฑ์ความปลอดภัยของกรมโยธาธิการที่กำหนดให้มีการตรวจอุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกในการดับเพลิงเป็นระยะ ๆ การติดตั้งเครื่องดับเพลิงต้องมีประสิทธิภาพใช้งานได้ดีทุกเครื่อง มีการตรวจสอบสภาพของเครื่องดับเพลิงไม่น้อยกว่า 6 เดือนต่อ 1 ครั้ง (กรมอนามัย, กองสุขภาพิบาล, 2544) ส่วนใหญ่มีเครื่องแบบผู้ปฏิบัติงาน (ร้อยละ 92.0) โดยเครือข่ายการค้ามีการกำหนดให้สวมใส่เครื่องแบบ เป็นการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานมีการสวมใส่เครื่องแบบสะอาดในการปฏิบัติงานทุกคน และพบว่าไม่มีเครื่องมือปฐมพยาบาลที่จำเป็น (ร้อยละ 38.4) ไม่มีการตรวจสุขภาพผู้ปฏิบัติงานประจำปี (ร้อยละ 76.1) ทั้งนี้ สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงยังไม่เห็นความสำคัญของการตรวจสุขภาพประจำปี ประกอบกับการที่ผู้ปฏิบัติงานเปลี่ยนบ่อยทำให้ไม่มีการตรวจสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัยที่กำหนดไว้ว่าต้องจัดให้มีเครื่องมือปฐมพยาบาลที่จำเป็นครบตามเกณฑ์ผู้ยาสามัญประจำบ้าน เช่น ยาสามัญประจำบ้าน ลำไส้ ผ้าพันแผล ผ้ายาง ปลาสเตอร์ ยาแดง ยาเหลือง และผู้ปฏิบัติงานได้รับการตรวจสุขภาพ ประจำปีอย่างน้อยปีละครั้งทุกปี (กรมอนามัย, กองสุขภาพิบาล, 2544) และในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมาไม่มีบุคลากรในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงป่วย (ร้อยละ 88.4) ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเปลี่ยนงานของพนักงานสูง จึงไม่สามารถตรวจสอบได้ จากการสำรวจสังเกตการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการความปลอดภัย พบว่าสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง และระดับที่ควรปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 61.6 และร้อยละ 19.6 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขภาพิบาลสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกองสุขภาพิบาล กรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สภาวะสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการความปลอดภัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และสอดคล้องกับการศึกษาการสำรวจสถานการณ์เบื้องต้น เรื่อง การให้บริการทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเชิงเหนือของกาญจนา นาคะพินธุและคณะ (2542) ที่พบว่า มีการตรวจสุขภาพประจำปีค่อนข้างน้อยและไม่มีการอบรมด้านความปลอดภัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม และจากการสำรวจพบว่า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางและระดับที่ควรปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 65.9 และร้อยละ 17.4 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขภาพิบาลสถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงของกองสุขภาพิบาล กรมอนามัย (2529 : 23) ที่พบว่าส่วนใหญ่สภาวะสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมด้านสุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงานต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงรวมทุกกิจกรรมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนใหญ่มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางมีคะแนนมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ 54 – 89 คะแนน (ร้อยละ 61.6) รองลงมา มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี มีคะแนนการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ 90 คะแนนขึ้นไป (ร้อยละ 20.3) โดยเฉลี่ยคะแนนที่ได้ 71.67 คะแนน สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชนบท จังหวัดอุบลราชธานี ของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 102) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในระดับดี รองลงมา ระดับปานกลาง และการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้บทบาทของสถานีอนามัยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของพงษ์พันธ์พรทิพย์ (2545 : 45) พบว่าส่วนใหญ่มีการรับรู้บทบาทของสถานีอนามัยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง และการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกิจกรรมสุขาภิบาลหลักของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลของ ฟาอีซ๊ะ โต๊ะโยะ (2538 : 62) ที่พบว่าส่วนใหญ่ผลการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์พอใช้ รองลงมาอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้เพราะกิจกรรมสุขาภิบาลหรืออนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องพื้นฐานที่มีการปฏิบัติและปรับปรุงอยู่เป็นประจำ ประกอบกับการเจริญก้าวหน้าในทางสังคมทุกด้านทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับปรุงสุขาภิบาลสถานบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง ของกรมอนามัย (2529 : 20) ที่พบว่า ส่วนใหญ่สภาวะสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 70 คะแนน

5.2.2.2 สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

ปัญหาและอุปสรรคในด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 5 อันดับแรกที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ ผู้ใช้บริการไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 66.7) เนื่องจากผู้ใช้บริการไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมและการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบกับการขาดความรู้ในด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อันดับสอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมขาดความสนใจที่จะดูแลอย่างจริงจัง (ร้อยละ 58.7) ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการไม่สม่ำเสมอ และไม่ต่อเนื่อง เมื่อมีกรณีร้องเรียน จึงจะดำเนินการติดตามตรวจสอบ อันดับสาม อัตราการเปลี่ยนงานของพนักงานสูง (ร้อยละ 55.8) ทั้งนี้เพราะพนักงานอยู่ในช่วงวัยรุ่น ยังไม่มีภาระและการรับผิดชอบ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนงานบ่อย ๆ อันดับสี่ ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 49.3) และอันดับห้า ผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 26.8) เนื่องจากขาดการให้ความรู้และการอบรมทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเครือข่ายการค้า ผู้ปฏิบัติงานจึงไม่มีความ

เข้าใจ และไม่มีทักษะในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทสถานีนอนามัยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของพงษ์พันธ์ พรทิพย์ (2545 : 59) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไม่กระตือรือร้น ประชาชนในท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือ และสอดคล้องกับการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลในเขต 9 ของครวญ ศรีนุ่น (2534) พบว่าประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญในเรื่องสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และขาดการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่ดี

5.2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิง

จากผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่า ปัจจัยด้านองค์ประกอบของสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิง ได้แก่ รายได้ และจำนวนบุคลากร และปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ การมีประสบการณ์เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = .73$; $p < 0.01$) ผลการศึกษาวิจัยนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การมีประสบการณ์เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่ทำนายการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิงได้สูงสุด โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 62 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการที่เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมดีกว่าสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการที่ไม่เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จึงเป็นไปได้ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประสบการณ์เคยผ่านการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีสาน้ำมันเชื้อเพลิง ทั้งนี้เพราะการอบรมทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม เมื่อมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดี ก็จะมีการนำความรู้ ความเข้าใจ และทักษะมาใช้ในการปฏิบัติและการบริหารอย่างถูกต้อง ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของฟ้ารุ่ง มีอุดร (2539: 82) ที่พบว่าประชาชนที่มีประสบการณ์การจัดการสิ่งแวดล้อมมาก จะมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการศึกษาของอรรช สมสะอาด (2538) ที่พบว่าการเคยได้รับการประชุมอบรมมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ไม่ใกล้เคียงกับการศึกษาของพงษ์พันธ์ พรทิพย์ (2545 : 69)

ที่พบว่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของสถานีอนามัย

2. รายได้ เป็นปัจจัยตัวที่สองที่ถูกเลือกเข้าไป ทำให้สามารถทำนายการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 71 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีรายได้มากมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมดีกว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีรายได้น้อย จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า รายได้มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ต้องใช้เงินในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรม เช่น การจัดสวนหย่อมให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ เรียบร้อย การสร้างพื้นเป็นคอนกรีตหรือลาดยาง การจ้างทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับการศึกษาของบันเทิง เพียรค์ (2539 : 84) ที่พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการจัดการมูลฝอย การศึกษาของวิชัย จันทระและคณะ (2528 : 76) ที่พบว่าปัจจัยด้านทุนทรัพย์มีความสัมพันธ์กับการพัฒนางานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน การศึกษาของชลธิชา ตั้งอัน (2534 : 143) ที่พบว่ารายได้เฉลี่ยมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การศึกษาของวิภาเพ็ญ เจียสกุล (2536 : 121 – 122) ที่พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำจัดขยะมูลฝอยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และการศึกษาของพิศดาร แสนชาติ (2541 : 106) ที่พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเกี่ยวกับการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของบรรชัย สืบสังข์ (2535 : 87) ที่พบว่าปัจจัยเรื่องรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของเอนก หอมพิกุล (2531 : 115) ที่พบว่าปัจจัยเรื่องรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสิ่งแวดล้อม

3. จำนวนบุคลากร เป็นปัจจัยตัวที่สามที่ถูกเลือกเข้าไป ทำให้สามารถทำนายการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 73 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีบุคลากรมากมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมดีกว่าสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีบุคลากรน้อย จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า จำนวนบุคลากรมีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมมีหลายด้าน หากมีบุคลากรจำนวนมากจะทำให้มีการช่วยกันในการดำเนินกิจกรรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อาจทำให้การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของชลธิชา ตั้งอัน (2534 : 143) ที่พบว่าจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับ

การปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) กล่าวคือ การมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากทำให้การปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนบุคลากรที่มากขึ้นเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีคุณภาพหรือประสิทธิภาพอาจไม่มีผลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมได้ ดังการศึกษาของวจินี แสงสว่าง (2535 : 121) ที่พบว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรักษาความสะอาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัย สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยด้านองค์ประกอบของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ได้แก่ รายได้ จำนวนบุคลากร และปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ ประสิทธิภาพอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สามารถร่วมกันทำนายการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง คือ ประสิทธิภาพการอบรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ รายได้ และจำนวนบุคลากรของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นลำดับสุดท้าย

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะ

5.3.1.1 การศึกษาครั้งนี้ พบว่าการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข ควรดำเนินโครงการ “สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสะอาด ปลอดภัย และน่าใช้บริการ” ต่อไป และควรมีการประกาศเกียรติคุณทุกปีอย่างต่อเนื่อง ให้แก่สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้ดำเนินการปฏิบัติตามโครงการสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงสะอาด ปลอดภัย และน่าใช้บริการ ส่วนกระทรวงพลังงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบงานอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง และหน่วยงานภาคเอกชน เช่น เครือบริษัทการค้าน้ำมัน ควรมีการติดตามตรวจสอบ และให้คำแนะนำด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินการด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.3.1.2 จากการศึกษา พบว่าปัญหา และอุปสรรคในด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้บริการไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมขาดความสนใจที่

จะดูแลอย่างจริงจัง อัตราการเปลี่ยนงานของพนักงานสูง ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพลังงาน กองทุนอนุรักษ์พลังงาน หรือเครือข่ายการค้า ควรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ในเรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อมผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตระหนัก มีจิตสำนึก เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย และรวดเร็วกว่าสื่ออื่น ๆ และจากการศึกษาพบว่า สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ไม่มีการอบรมพนักงาน เรื่อง อนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพลังงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และเครือข่ายการค้า ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย แก่เจ้าของกิจการหรือผู้จัดการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดเล็ก ซึ่งยังมีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมต่ำอยู่ เพื่อให้เกิดความตระหนัก และมีการปฏิบัติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงอย่างยั่งยืน

5.3.1.3 กระทรวงพลังงาน กระทรวงสาธารณสุข กองทุนอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงแรงงาน และเครือข่ายการค้า ควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ และโทรทัศน์ และสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร เอกสารวิชาการ แผ่นพับ และสื่อต่าง ๆ ในเรื่องการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ให้ผู้ใช้บริการ เจ้าของกิจการหรือผู้จัดการ และผู้ปฏิบัติงานในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

5.3.1.4 จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่มีการตรวจสุขภาพ ผู้ปฏิบัติประจำปี ไม่มีเครื่องมือปฐมพยาบาลที่จำเป็น ไม่มีการควบคุมและป้องกันสัตว์และแมลงนำโรค การจัดการมูลฝอยไม่แยกประเภทมูลฝอยทั้งที่รองรับมูลฝอย และที่พักมูลฝอย ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และเครือข่ายการค้า ควรมีการติดตามตรวจสอบ และให้คำแนะนำด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อให้สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงดำเนินการให้เป็นไปตาม แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป

5.3.1.5 ควรจัดตั้งชมรมหรือสมาคมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อประสานงานร่วมกัน และให้คำปรึกษา แนะนำ ในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรทำการศึกษาบทบาทของผู้บริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง และพฤติกรรมเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อมของพนักงานที่ปฏิบัติงานในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.3.2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงระหว่างภาคใต้ตอนบน และภาคใต้ตอนล่าง

5.3.2.3 ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อเจาะลึกถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.3.2.4 ควรทำการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ยังไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ ทั้งที่เป็นปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เช่น ปัจจัยด้านศาสนาของเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการ ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชนในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านความพึงพอใจของพนักงานที่ปฏิบัติงานในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

5.3.2.5 ควรทำการศึกษาคุณภาพชีวิตของพนักงานที่ปฏิบัติงานในสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง